

E 124/12

A DEBRECENI MAGYAR KIRÁLYI
TISZA ISTVÁN-TUDOMÁNYEGYETEM TÖRTÉNETE
AZ 1924/25-İK TANÉVBEN.

.....

BESZÁMOLÓ BESZÉD,

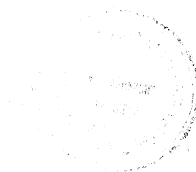
MELYET

A DEBRECENI MAGYAR KIRÁLYI TISZA ISTVÁN-TUDOMÁNY-
EGYETEM 1925. ÉVI OKT. 12-IKI TANÉVNYITÓ KÖZGYÜLÉSÉN

MONDOTT

Dr. PAP KÁROLY

EGYETEMI NY. R. TANÁR, A DEBRECENI M. KIR. TISZA ISTVÁN
TUDOMÁNYEGYETEM 1924—25-İK ÉVI RECTOR MAGNIFICUSA.

TEKINTETES EGYETEMI TANÁCS! MÉLYEN TISZTELT KÖZÖNSÉG!

Az 1924/25-ik tanév, amelynek rectori tisztét viselni szerencsém volt, felette mozgalmas s egyben jubiláris év volt számunkra. Azt a jelentős eseményt ünnepeltük második decenniuma küszöbén, hogy bölcs, öreg királyunk, *I. Ferenc József* egyetemünket a testvér pozsonyival együtt, mintegy a nemzeti erő és önbizalom szimbólumait — a világháború hajnalán — megnyitotta. Ezáltal a magyar művelődés ügyének újabb propylaeumokat emelt, akár a germán szellem a napóleoni háborúk alatt a magáénak, amely szintén új egyetemeiben hirdette lehangosabban a természeti és lelki erők törvényei mellett — a nemzeti föltámadás bizonyosságát.

Egyetemünk magas programja tehát már alapítása körülményeiben — mintegy innata idea — adva volt és e programnak akkor és később, a forradalmak és megszállások idején, mindig becsülettel igyekezett megfelelni. Sajna, hogy a szörnyű válságokat követő pénzügyi összeomlás legszebb terveink valóra válását, az új építkezések és beruházások folytatását hosszú időre megakasztotta, mondhatnók visszavetette. Trianon parancsolt s a győző hatalmak megbízottja szabta ki még a költségvetésünket is, ami sokáig, legfőlebb arra volt elég, hogy az eddigi alkotásokat tönkre menni ne engedje. Ilyen viszonyok közt bármilyen nemes bizalommal indultunk útnak s tettünk meg céljaink érdekében főt és lent minden lehető, csak részben érhettük el azokat az eredményeket, amelyekért pedig annyi odaadással munkáltunk valamenynyien. Hogy csak egy-kettőt említsek : a klinikai építkezések gyorsabb ütemű folytatását, a központi egyetemnek ha nem is a befejezését, de legalább a megkezdését s benne az egyetemi könyvtárnak s a legjobban szorongó bölcsészeti fakultásnak elhelyezését — sajna — már nem érhettük meg. Aztán mennyire szeretttük volna, ha az említett kar, legalább egy-két természettudományi tanszékkal (fizika, kémia, állat-, növény- és ásványtan stb.) is kiegészülhet, ami nemcsak egy irányban lett volna nyereség, hanem az orvostudományok behatódó tanításának is felette hasznos szolgálatokat tesz vala. Ma, elég különös, épp a fordítottjával kell megelégednünk, amennyiben az orvosi kar érdekelt tanárai járnak át hozzánk szakelőadókul s látják el a mind nagyobb számban jelentkező természettudományi hallgatók sokféle igényeit. Vagy említsem-e, amit már évekké ezelőtt bő memorandumokban sürgettünk : *egy közgazdaságtudományi kar feldollítását*, ahol a pestivel szemben nemcsak az elméleti, hanem a talán még nagyobbfontosságú

gyakorlati kiképzést egyszerre sajátíthatták volna el érdekelt hallgatóink. Hiszen itt, ez istenáldotta Nagymagyaralföld kellős közepén virul a mezőgazdasági munka ezer neme; a szomszéd Pallagon tanít egy régi, kitűnően felszerelt szakintézet, amelynek jelentősége a kassai és kolozsvári rokon akadémiák elvesztésével — hivatásában is — rendkívül emelkedett. Nem boldogultunk! A súlyos pénzügyi helyzetre tett utalgatással maguk az illetékes fórumok odázták el a dolgot — „jobb időkre“, hiszen a pesti közgazdaságtani fakultás is — mondták — azon a ponton áll, hogyha nem változnak a viszonyok, maholnap kénytelen lesz kapuit bezárni. Érthető ezek után, ha a növekvő „állami szanalás“ még a klinikai kiadások rendes fedezetét is megnyírbálta, az építkezések folytatását pedig mind jobban redukálva végre egészen beszüntette. Majd jött a tisztviselői létszám csökkentésével a hirhedt „B. lista“, amely nálunk több, mint 75 kisebb állást törölt el egyetlen tollvonással. Sőt a tavasz folyamán még azt is meg kellett érnünk, hogy az úgynevezett „Takarékossági bizottság“ már a vidéki egyetemek megcsonkítását, vagy ne mondjam: a megszüntetését is szóba hozta. Szerencse, hogy hazánk pénzügyi biztosának, *Schmidt Jeremiás* urnak emelkedettebb szelleme, valamint *Klebensberg gróf* kultusz-miniszter és *Tóth* államtitkár urak lelkes energiája elhárították rólunk a veszedelmet s a sötét felhők, mintegy rossz álom, lassan elvonultak felettünk. Elvonultak, de amint ma újra elemlegetjük őket, legyünk hálával más, hozzánk közelálló tényezők buzgó támogatása iránt is, ami nélkül ilyen gyors és megnyugtató siker aligha koronázta volna fáradozásunkat. Ezek a tényezők pedig: a Tiszántuli református egyházkerület elnöksége, Debrecen szab. kir. város polgármestere és tanácsa, akik ösztönös jóindulattal állottak mindig oldalunkra, s nyíltan hirdették, hogy a debreceni tudományegyetemet nemcsak hogy feláldozni, hanem még megcsonkítani sem lehet, mert ez nem pusztán állami teremtmény, hanem nagy erkölcsi és anyagi áldozatok árán kivívott kölcsönös szerződés eredménye. Amikor pedig a klinikai építkezésekre kiúttal összeg hosszabb késedelve okozott aggodalmat, *Balthazár* református püspök úr emelte fel hathatós szavát s minden illetékes fórumot megmozgatva sürgette az előirányzott költség haladéktalan folyósítását. S közbenjárásának meg is lett a kívánt eredménye: ma már a klinikai építkezések folytatása s a közeljövőben való befejezése biztosítva van... Nem árt ezeket, a debreceni egyetem sajátos múltját és eszményeit bírálóknak megszívlelniök, mert az ellenkező törekvések nemcsak hogy okos politikát nem szolgálnak, hanem a magyar nemzeti művelődés e több százados pillérét alapjaiban rázzák meg.

Hogy az egyetemi adminisztráció gépezetét mentől világosabban áttekinthessem, ez év, 1925 január elején (6 és 14-ike közt) fölkerestem a testvér budapesti, szegedi és pécsi egyetemek vezető köreit, tanulmány tárgyává tettem szervezeti, sociális és diákjóléti intézményeiket, hallgatóságuk ellátásának módját és eszközeit, hogy

amit náluk jönnek és célszerűnek ismertem meg, azt idehaza mind-mind megvalósítani törekedjünk. Utam részleteiről e helyt nincs miért bővebben elmélkednem, elég, ha röviden jelzem, hogy valóban sok becses emlékkal, tanulsággal gazdagodva jöttem vissza, sőt kezdeményezésemre a *vidéki egyetemek szövetségének alapjait* is sikerült nagyérdemű kollegáimmal egyetemben lerakni. Vajha a szövetség elmélyítése hivatali utódaimnak is annyira szíven fektüdnék, mint amennyire szívemen fektült nekem, s együttműködésünk mielőbb olyan áldásos gyümölcsöket teremne, mint aminőket mi az alakulás szép óráiban magunknak elálmodtunk.

Ilynemű törekvések közepette első feladatunk itthon az egyetemi tandíj, a *vizsgálati rendes és a szigorlati mellékdíjak átnézése*, részben humánusabb alapokra fektetése volt. A tandíj, egy-egy félévi teljes tandíj — tudjuk — ma is felette sok, több mint egymillió-kétszázezer korona, de e nagy terheken, amint azt alább érinteni fogom, épp a magas minisztérium támogatásával igen jelentékeny könnyítések történtek. (Lásd a „Hallgatóságunk“ c. fejezetet.) Átdolgozta egyetemi tanácsunk a *Klinikai gazdasági hivatal* szervezeti és ügyviteli szabályzatát, amely azóta szintén megerősítést nyert. Újból szabályoztuk a tanévközi szünnapokat, amelyek közé egyetemünk nagy névadójának, *Gróf Tisza Istvánnak a születése napját* is beiktattuk. Ettől kezdve az ő szokásos emlékünnepe nem a tanéveleji megnyitókön, hanem április 22-én, önálló keretek között fogjuk megtartani. Többször, behatóan tárgyaltuk a Kultusz- és a Népjóléti minisztériumok, valamint Debrecen szab. kir. város tanácsának megkeresésével a *tanári lakások* régóta huzódó ügyét, amelynek végleges megoldása ránk, a nyugodt elmélyedést igénylő munkásokra csaknem existenciális jelentőségű kérdés. Ma bizony úgy vagyunk, hogy mind a négy karnak van több olyan „vándor professzora“, aki családos ember léttére afféle kétféle életet él. A hét egyik felét szemináriumokba vagy laboratóriumokba húzódva Debrecenben, a másik felét meg hol a lakóhelyén, hol vasúti kocsikban utazgatva tölti. Olyan kényszerű élet, amelyet élethivatásuk és egészségük rovására sokáig nem folytathatnak s amelyet egy késői kor mai viszonyaink egyik legszomorúbb jelenségének fog bélyegezni. Igéretet a dolgok mielőbbi orvoslására nem egyszer kaptunk, pozitív segítség azonban a lakásépítés megindítása alakjában máig sem érkezett.

Szintén ez év folyamán vetődött fel, egy benyújtott törvényjavaslat kapcsán, az *egyetemek felsőházi képviselőtétének ügye*, mely azonban a tervezett formában ránk, vidéki tanárookra éppen nem mondható kedvezőnek. E szerint, ha a javaslat törvényerőre emelkedik, a budapesti tudományegyetemnek mind a négy fakultása küld egy-egy képviselőt, a Műegyetem kettőt, a Közgazdasági fakultás és Állatorvosi főiskola egyet-egyet. Ezzel szemben a három vidéki egyetem, akár az utóbbi főiskolák: összesen hármat. Azt hiszem, annyira föltetsző aránytalanság, amelynek eliminálása érdekében a szegedi és pécsi kollégákkal együtt minden lehetőt meg

kelltt tennünk. Megbízatusuk alapján azonnal érintkezésbe léptem a kultusz- és igazságügyi miniszteriumok illetékes tényezőivel; személyesen kértem meg — a geszti temetésről jövet — Rakovszky Iván belügyminiszter urat, majd hosszabb memorandumban a Miniszterelnök úr Öexcellenciáját, hogy külön kihallgatáson is fölfejtessük előtte kérelmünk jogosultságát. Ezt ugyan az ő szapora külföldi útjai miatt akkor el nem érhattuk, de igenis komoly ígéretet arra nézve, hogy ha majd a javaslat tárgyalás alá kerül, óhajtatunkat alapos megfontolás tárgyává fogja tenni.

Fontos mozzanat volt még egyetemünk életében az a nagyszabású ankét, amelyet *Gróf Klebelsberg kultuszminiszter* úr 1925 augusztus elején az egyetemi hallgatóság számának arányosabb elosztása céljából hívott össze magához Budapestre. Régóta tudjuk ugyanis, hogy ifjúságunk egy bizonyos része korántsem valami ideális célokért, mint inkább a fővárosi élet varázsától csábítva mindenkép a pesti egyetemre törekszik, ahol azután kellő anyagiak híján mihamar nyomorogni kezd, irodákba szorúl, ha pedig nincs mélyebb erkölcsi alapja: a nélkülözés nehéz próbái alatt bizony nem egyszer elmerül. Másokat viszont a kedvezőbb anyagi helyzetük lendít a könnyelműség útjára, akik már eleve azzal a gondolattal lépnek a fővárosba, hogy az a négy-öt egyetemi év úgysem a „küzködés,“ hanem a „szórakozás“ boldog ideje, amelynek habzó poharát minden valamire való „modern ifjúnak“ ki kell ürítenie... A tanulás komoly aszkézisére így mindakét típus képtelen. Az előadásokat nem látogatja, vagy ha koronként mégis föltekint, főként a gyakorlati jellegű órákon olyan zsufolt tanterem fogadja, hogy a táblának vagy demonstrációs asztaloknak még a közelébe se férközhetik. Valóban Pesten, egyik kitűnő kollegánk szellemes megjegyzéseként épp az lenne a baj, ha minden hallgató minden órán pontosan megjelennék, mert akkor a kiszorultak nagyobb tömegének valahol a folyosón kellene külön előadásokat tartani. Ezzel szemben a vidéki egyetemek, amelyeket az egészséges milieu s a könnyebb megélhetési viszonyok kétszerte jobban ajánlanak: alig-alig tudnak ezren felüli hallgatóságot felmutatni. Sőt évvége felé rendszerint még ez az átlagos szám is csökkenni szokott. Ezen a régi fonákságon igyekezett hát a Kultuszminiszter Úr bölcsesége olyformán segíteni, hogy a főiskolákra lépő ifjúságot, — bizonyos ideális körzeteket tartván szem előtt — ezek arányában kívánta a négy egyetem közt megosztani. S a gondolat életrevalóságát már ez az iskolai év fényesen igazolta, amennyiben a Nagymagyaralföld ifjúsága részint minket, részint Szegedet kereste föl, míg a dunántúli jórészt Pécs felé gravitált, ami már magában véve biztató jelenség addig is, amíg ez egészséges tagozódás erkölcsi és tanulmányi eredményeit pontosabban megfigyelhetnők. Köszönet és hála érte Ömagyméltóságának, aki a magyar felsőoktatás ügyét már eddig is oly sok irányban és olyan kiváló reformokkal gazdagította.

A kisebb jelentőségű ügyek közül legyen szabad még fölemlítenem a következőket:

Látva tanári státusunk nehéz anyagi helyzetét, amely a hivatásuktól elűtő munkakörökre is rá-rá kényszerített egyeseket, kísérletet tettünk *Kenézy Gyula* orvosprofesszorral együtt abban az irányban: vajjon nem lenne-e hajlandó az állam, esetleg Debrecen városa bizonyos területű föld mérsékelt haszonbérlete, vagy akár hozadékaának olcsóbb kiutalása által könnyíteni főként családos tanáraink nyomasztó helyzetén. Az állammal szemben pl. a szomszéd Gazdasági Akadémia terményfölöslegére, a városnál pedig különösen a kerti művelésre alkalmas földek (Nyulas, Köntösgát stb.) kiosztására gondoltunk elsősorban, amely utóbbiak eddig paragon hevervén, a nevezett célra mintegy kínálva kínálkoztak... Sajna, hogy törekvésünk iránt sem az érdekelt minisztériumok, sem a nemes város vezetősége nem mutattak kellő rokonszenvet s így, bár kérésünk jogosultságát elismerték, segítségüket más alakban, vagy a viszonyok kedvezőbb kialakulása esetén helyezték kilátásba.

Régi óhaja volt a Nagyerdőn lakó kollégáknak, valamint a klinikai telep összes lakóinak az is, hogy a villamos vasut végállomásától a „Felvevő épületig“ futó erdei ut végre valahára használhatóvá tétessék, mert eddigi állapotában kátyukkal szagztatva, sötétbe borítva: egyenesen visszariasztó volt. A közuti vasut igazgatósága végre ismételt kérésünkre a villamos járatot (egyelőre ingó kocsikkal) egész a klinikák bejáratáig kihuzatta, a város meg az erdei utakat szedette rendbe s látta el megfelelő világítással, ami által nemcsak az e tájon lakókat, hanem az ambuláns betegeket s a betegek hozzátartozóit is őszinte hálára kötelezték. Fogadják érette e helyütt is meleg köszönetünket.

Ferenczy Károly úrnak, a „Magyar Távirati Iroda“ helybeli igazgatójának szíveségéből sikerült egy kis sajtó-irodát is létesítenünk a rectori hivatal mellett oly célból, hogy egyetemi életünk fontosabb eseményeiről a fővárosi lapokat idejekorán tájékoztassuk. Oly gondolat, amelynek életrevalóságát nem kell hosszasan bizonyítanunk, mert bár igaz, hogy a jól végzett munka öntudata marad ki-ki számára a legnemesebb erőforrás, mégis közintézményről lévén szó, a közönség helyes tájékoztatása sem mellőzhető akár a kellő megértés, akár a kellő támogatás kivívásában. A mai viszonyok között pedig — azt hiszem — ugyancsak rá vagyunk utalva mind a kettőre.

Hogy a hivatali és előadó termeknek mekkora szűkében vagyunk az orvosit kivéve minden fakultáson, főntebb már eléggé kiemelttem, de kényszerű voltát talán sosem éreztem annyira, mint a testvér-egyetemek látogatásakor tett összehasonlítás alkalmával. Szerényebb hivatali helyiséget pl. tantermeinkről már nem is szólva, a debreceni egyetem rectoráénál sehol sem láttam, akinek egyetlen szoba állván rendelkezésére, ezt kénytelen dolgozó, fogadó és tanácskozó termül használni egyszerre. Ha már kicserélni vagy bővíteni nem állt módomban, legalább az interieurját igyekeztem

kellemesebbé tenni az által, hogy földíszítottam azoknak a kiváló férfiaknak arcképével, akik egyetemünk alapítása, fejlesztése, vagy támogatása körül mindnyájunk előtt maradandó érdemeket szereztek. Így a *Gróf Tisza István* Benczur-féle jeles portraitjának másolata mellett megfestettem a *Gróf Klebelsberg Kuno* kultuszminister úr, *Dr. Tóth Lajos* államtitkár, *Dr. Baltház Dezső* református püspök, *Gróf Degenfeld József* egyházkerületi főgondnok, *Dr. Magoss György* polgármester, *Dr. Beöthy Zsolt* budapesti és *Dr. Kenézy Gyula* debreceni egyetemi professzorok képmását Dienes János helybeli rajztanár és festőművész által. A képek valamenynyien jól sikerültek s ma már rectori fogadótermünk méltó díszei s egyuttal alapját teszik annak a régóta tervezett szép galériának, amely egyetemünk nagyjainak képmását lesz hívatta időről-időre a jövőendő számára megörökíteni.

A tudománykarok élete.

A tudománykarok belső életét tekintve már, egyetemünkön a múlt tanév folyamán tanított összesen 42 nyilvános rendes, 3 nyilvános rendkívüli, 1 megbízott és 9 magántanár. Vagy karok szerint tagolva :

A református hittudományi karon : 8 nyilván. rendes,

A jog- és államtudományi „ 12 „ „

Az orvostudományi „ 13 „ „

1 megbízott és 2 magántanár, 37 tanársegéddel, 36 díjas gyakor-nokkal és 2 vegyész-növéndékkal.

A bölcsészet-, nyelv- és történettudományi karon : 10 ny. rendes, 2 nyilván. rendkívüli, 2 más karbéli nyilván. rendes, mint szakelőadó, 7 magántanár, 1 tanársegéd és 2 gyakor-nok. Mellettük 5 lektor és 2 lektori teendőkkal megbízott középiskolai tanár.

Az I. félévben

a ref. hittudományi karon hirdettek 33 kollégiumot
heti 73 óraszám-mal ;

a jog- és államtudományi karon : 33 kollégiumot
heti 107 óraszám-mal ;

az orvostudományi karon : 44 kollégiumot heti 216 óraszám-mal ;

a bölcsészet-, nyelv- és történettudományi karon : 62 kollégiumot
heti 188 óraszám-mal.

A II. félévben

a ref. hittudományi karon : 34 kollégiumot heti 76 óraszám-mal ;

a jog- és államtudományi karon : 35 kollégiumot
heti 113 óraszám-mal ;

az orvostudományi karon : 41 kollégiumot heti 181 óraszám-mal ;

a bölcsészettudományi karon : 67 kollégiumot heti 135 óraszám-mal.

Oklevelet nyertek a ref. hittudományi karon : 24.
 a jog- és államtudományi karon : 46.
 az orvostudományi karon : 30.
 a bölcsészettudományi karon : 9.

Doktoravató ülésünk volt összesen 33, amelyen 72 jelöltet, közöttük négy nő hallgatót promoveáltunk jogi, orvosi, illetőleg bölcsészettudományi doktorokká.

Honoris causa doktori oklevelet is nyújtottunk át egyet, a jog- és államtudományi karét, mindjárt a tanév elején, október 18-án, *Gróf Degenfeld Schonburg József úrnak*, a tiszántúli református egyházkerület főgondnokának azokért a hervadhatatlan érdemekért, amelyeket egyetemünk alapítása és azóta is folyton munkás támogatása által szerzett magának. Avatásán képviseltette magát a magas kultuskormány, a református egyetemes konvent, Hajdúvármegye, Debrecen szab. kir. város, a református egyházkerületek és főiskolák, még az elszakadt erdélyi kerület is, egykori főgondnokának, dr. Boér Elek egyetemi tanár úrnak személyében. Mivel a közgyűlés részletes programját főntebb ügyis bemutatta Évkönyvünk, legyen elég itt az ünnepelt kedves Horatiusával köszöntenem Őt, hogy :

„Serus in coelum redeas, diuque
 Laetus intersis populo Quirini . . .“

*

Ami a tanárok irodalmi munkásságát, kitüntetéseit vagy megbízatásait illeti : ezek közül szintén csak a legfőbbekre szorítkozhatom, s mindjárt örömmel jelenthetem, hogy *dr. Csikesz Sándor és dr. Vargha Zsigmond* theologiai tanárok szerkesztésében egy gazdag tartalmú „Theologiai Szemle“ című folyóirat indult meg, amelynek első számait a szakközönség osztatlan elismeréssel fogadta. Vargha Zsigmonddal szemben egyuttal itt ragadom meg az alkalmat, hogy neki két évi igen buzgó és sikeres dékáni működéséért, valamint azért a lekötelező szivességért, amellyel engem — a prorectori teendőket is magára vállalva — mindig odaadó készséggel támogatott : itt, egyetemi közgyűlésünk színe előtt is hálás köszönetet nyilvánítsam.

A jog- és államtudományi karon *dr. Marton Géza* az egész éven át, mint helyettes látta el a megürült római jogi tanszéket. *Dr. Márffy Ede* „A magyar közigazgatási és pénzügyi jog“ c. két vaskos kötetét adta ki az Athenaeumnál. 1925 november 15-én nyilv. rendes tanárrá neveztetett ki a közgazdasági politika tanszékére *Bozóky Ferenc dr. Iványi Béla* pedig egy nagyobb munkán dolgozva, állami támogatással, több hónapot töltött német- és olaszországi levéltárakban.

Az orvostudományi kar tagjainak, jelesen *Benedek, Bodnár, Elischer, Hüttl, Huzella, Neuber, Orsós, Szontagh, Verzár* és *Wodetzky* tanár uraknak a hazai és külföldi szaklapokban közzétett becses dolgozataira szintén csak utalva, külön is ki kell emelnem, hogy *Huzella Tivadar* két előadást tartott az „Anatomische Ge-

sellschaft“ bécsi kongresszusán, *Benedek László* meg a londoni „Royal Medical Society“-től kapott meghívást elmekórtani előadások tartására s ugyanakkor a nápolyi „Therapia contemporanea“ c. orvosi folyóirat rendes munkatársul szőlította fel a jeles kollegát. Ugyancsak öneki sajtóra készen áll a „Neurolues terapiájáról“ írt nagyszabású tanulmánya, amely nemcsak magyar, hanem több európai nyelven fog egyszerre megjelenni. Végül még megemlítem, hogy *dr. Wodetzky József* kartársunk járt hosszabb tanulmányúton Párizsban és Heidelbergában, ahol az egyetem fizikai intézeteiben végzett az elektromosság körébe vágó fontos kísérleteket.

Legjelentékenyebb mozzanat volt az orvostudományi kar életében mégis az az esemény, amikor a lassan haladó klinikai építkezések során a belgyógyászati, sebészeti és röntgen-intézetek után a *gyermekgyógyászati pavillont is átadhattuk rendeltetésének*. Az átadás, november 12-én, éppen összeesett a Kormányzó Úr városunkban tett látogatásával, így abban a szerencsében részesültünk, hogy Őfőméltósága személyesen volt kegyes a szép és minden tekintetben modern épületet felavatni. Ünnepélyünket a pavillon előtti parkban *Gróf Klebelsberg* kultuszminiszter úr magas-szárnyalású beszéde nyitotta meg, amelyre válaszolva maga a *Kormányzó Úr* is hangoztatta, hogy a magyar gyermek épsége és egészsége olyan nemzeti kincs, amely megérdemli a legmesszebb menő anyagi áldozatokat. *Elischer dékán* üdvözlő szavai után *dr. Szontágh Félix*, az új intézet igazgatója vázolta aztán részletesen eddigi munkásságuk eredményét, kitűzött feladatainak irányát és körét, ihletett szavakkal óhajtván, hogy „legyen ez az új klinika a szenvedő kisdedeknek és beteg gyermekeknek a szeretet melegétől áthatott hajléka, de egyszersmind a tudomány szent tüzétől hevített és a valóban reális buvárkodásnak komoly és méltó temploma.“ Az ünnepély végeztével Őfőméltósága a rector kíséretében bejárta az egész nagyverdei telepet, nem lankadó figyelemmel érdeklődött minden iránt, ami az építkezésekre vonatkozott s távozában is nyomatékkal ígérte, hogy minden lehető meg fog tenni arra nézve, hogy a monumentális kezdethez méltó legyen a vállalat befejezése is.

Ugyancsak november hó folyamán (18-án) tartotta az immár felavatott új intézetben *Szontágh professzor* úr első, megnyitó előadását, amelyet hirtelenében egész ünnepnappá varázsolt a szerető kartársak és tanítványok gyöngéd figyelme. Mert amit ő maga váltig titkolt: e nap egyuttal az ő orvosi működésének negyvenedik évfordulóját is jelentette. A kar élén *Elischer Gyula* dékán, a hallgatóság részéről *Ökrös Sándor* orvosnövendék tolmácsolták mindnyájuk hálás és meleg érzelmeit, míg az egyetemi tanács nevében e sorok írója köszöntötte azt a férfiút, aki nem csupán a mi egyetemünknek, hanem a magyar orvosi tudománynak is egyik elismert büszkesége. Akinek pályájában a hit mindvégig egybeolvadt a tudással, a szív a bölcseséggel, orvosi ideáljai az emberiekkel és a nemzetiekkel. *Szontágh Félix* is a Szepességről

érkezett hozzánk, mint az Engelek, Hunfalvyak, Bókaiak, Kézmárszkyak és Genersichék díszes sora, akiknek a munkáját ha kiszakítanók a magyar tudománytörténet nagyszerű múltjából, alig kifejezhető értékekkel lennének szegényebbek. Nevét immár aranybetűkkel írta oda az ünnepelt is közéjük.

*

1925 január hó folyamán habilitálta magántanárokká az orvostudományi kar két jeles adjunktusát, *Molnár Elek dr.* és *Kreiker Aladár dr.* orvosokat, amazt a belgyógyászati, emezt a szemészeti tudományok egy-egy ágából. A kar fölterjesztését azóta a nagyméltóságú Miniszter Úr tudomásul vette s a nevezettek magántanári képesítését a maga részéről is megerősítette. Viszont a bölcsészettudományi kar erélyesen sürgette a már évekkal ezelőtt kilátásba helyezett három új tanszéknek: az archaeologiainak, az olasz és angol nyelvi katedráknak felállítását. Ám a fönlemlíttett pénzügyi nehézségek — sajna — ismét elodázták e mindenképp jogos kérésünk teljesítését. Helyettük legalább állandó előadókul sikerült megnyernünk az elméleti és gyakorlati fizika, valamint a matematikai előadások tartására *Wodetzky József* orvoskari tanár urat, a chemiaiakra *Bodnár János* professzort ugyanonnan, a földtani és közettani előadásokra pedig — külön miniszteri megbízás alapján — *Milleker Rezső dr.* kollegánkat. E kiegészítő előadások természetesen nem pótolhatják a tervbe vett rendes tanszékeket, de mégis nagy jelentőséget ad nekik az a körülmény, hogy már most lehetővé teszik jelöltjeinek egy-egy új természettudományi szak hallgatását, s egyuttal alapjait rakják le a szintén régóta sürgetett mathematikai és természettudományi fakultás kereteinek.

Megjelent a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával *dr. Darkó Jenő* kartársunk Chalkokandylész kiadásának II. kötete is, amely ugyis, mint nagybecsű magyar történeti forrásmű, ugyis, mint mintaszerű edíció, a hazai és külföldi szakkörök teljes elismerését vívta ki.

Huss Richárd kollegánkat a luxenburgri nyelvészeti intézet választotta meg tiszteletbeli tagjává, *Alföldy András* nyilv. rendkívüli tanárt pedig a Kultuszminiszter úr küldte ki egy évi államsegéllyel, Bécs és Berlin levéltáraiba és archaeologiai múzeumaiba.

Az országos Jókai ünnepségek alkalmára írta meg *Zsigmond Ferenc dr.* magántanárunk a költő első, nagyobb szabású kritikai életrajzát, melyet a napi sajtó és a szakirodalom egyaránt elismeréssel fogadott, írójának pedig legszebb ajándékul a M. T. Akadémia levelezőtagságát szerezte meg. Szívből köszöntjük őt is, fönlemlíttett kollegáinkat is valamennyit, mint akiknek koszorújából a mi Egyetemünk homlokát is illeti egy pár babérlevél.

Venia legendit is adott a bölcsészettudományi kar három ízben, amidőn a filozófia, a néprajz és a neveléstudomány néhány érdemes ifjú munkását emelte magántanárainak sorába, úgymint:

Dr. Vekerdy Béla, helybeli református főgimnáziumi tanárt „A természetfilozófia és természettudományok logikai alapjai“,

Dr. Ecsedi István, református tanítóképezdei tanárt „A magyar föld és néprajz”,

Dr. Szélényi Ödön, soproni ev. theologiai tanárt „Az újabkori magyar neveléstörténete” című tárgykörökből. *Dr. Ecsedi István* és *Dr. Szélényi Ödön* urak előadásait az 1924—25. tanév II-ik felében nyomban meg is kezdték.

Búcsúzóban a tudománykarok benső életétől, még egy nagyfotosságú intézmény alapításáról kell röviden számot adnom. A nyár folyamán nyert ugyanis megerősítést az 1924. évi XXVII. t. c. alapján szervezett „*Magy. kir. középiskolai tanárképzőintézet*” debreceni alakulata is, amelynek célja a többi testvér (budapesti, szegedi, pécsi) intézetekével együtt az, hogy a középiskolai tanári pályára készülő bölcsészettanulmányosok négyévi egyetemi tanulmányuk alatt szaktudományuk minden ágazatával tervszerű tanulmányi rendben megismerkedhessenek s annak végeztével valamely középiskolában állandó hospitálások és sikeres próbatanítások által a tanításhoz szükséges gyakorlatot megszerezzék. Az intézet elnöki tisztével csekélységemet, az elnökhelyettesivel ajánlatomra *Dr. Darkó Jenőt*, az igazgató tanácsi tagsággal *Dr. Láng Nándor*, *Dr. Milleker Rezső*, *Dr. Mitrovics Gyula* és *Dr. Szabó Dezső* ny. r. tanárokat volt kegyes a Kultuszminiszter Úr Önnagyméltósága megbízni. Működésünket a nyár folyamán már meg is kezdtük, programunkat megállapítottuk, alapvető szükségleteinkről, részben a református kollégium nagylelkű támogatásával, a mai nehéz viszonyok között is gondoskodtunk. Vajha nagyjelentőségű munkánkat, melyhez a nemzeti nevelésügy annyi kiváló érdeke fűződik s amelyet épp e falak között annyi nagy magyar tanító és pedagógus magas példája sugall, Isten segedelmével méltó siker koronázná.

Hallgatóságunk.

Hallgatóságunk száma, tanulmányi és erkölcsi előmenetelének képe a múlt iskolai év folyamán így alakult:

Hittanhallgató	beiratkozott az I. félévben	91.	a II-ban	92.
Joghallgató	” ” ”	326.	” ”	299.
Orvostanhallgató	” ” ”	381.	” ”	357.
Bölcsészettanhallgató	” ” ”	96.	” ”	85.

Ekként az összes hallgatók száma az I. félévben 894-re, a II-ikban 833-ra rugott. Emelkedés-e ez vagy csökkenés? Fájdalom, félszáznál is nagyobb csökkenés, amelynek valódi okát vagy okait aligha tudnám hirtelenében fölfejtani. Mégis azt hiszem, hogy átlag két körülményre lehet azt legtermészetesebben visszavinni. Az *egyik* a budapesti egyetemnek, vagy helyesebben a fővárosi életnek ma sem csökkenő varázsa, amely nem mindég az önképzés komoly ideáljaival vonzza magához a tapasztalatlan ifjúságot. A *másik* meg az a szintén régóta divatos szokás, mely a könnyebb elhelyezkedés vagy a könnyebb szigorlatozás reményében két-három egyetemet is összejárat a szemfüles diákkal, amíg valahol aztán otthagyja,

ahol „Isten és emberek segítségével“ úgy ahogy boldogul. Hogy ez a minden áron való boldogulni vágyás megint sokféle eredőnek, jórészt korunk erkölcsi levegőjének meg súlyos anyagi válságainak a hatása: e helyt nem kell bővebben fejtegetnem.

Valóban, főként joghallgatóink gyöngébb fajsúlyú eleme a VII-ik és VIII-ik szemeszterben rendszerint Pest és Szeged felé gravitál, míg orvostanhallgatóink más része ugyanez időtájt a pécsi egyetemen siet nagy reményekkel elhelyezkedni. Mindkettő annyira sajátos jelenség, hogy orvoslásukról mielőbb komolyan kellene gondoskodnunk. Annyi bizonyos, (a kolozsvár—szegedi egyetem régóta vonzó erejét most nem feszegetve,) hogy tanuló ifjúságunk a vidéki egyetemek felállítása után is sokkal nagyobb számban tódul a fővárosba, semmint azt tisztán tanulmányi okokból kellőképp magyarázni lehetne. Így támadnak aztán afféle anomáliák, hogy amíg Szeged, Debrecen és Pécs egyes tantermei néha konganak az ürességtől, ugyanakkor a pestieket meg a tulzsufaltság veszélye fenyegeti, föltéve, hogy minden beíratkozott hallgató minden órára pontosan megjelenik.

Mélyen tisztelt közönség! Megszoktuk Németországot mint az igazi egyetemi élet és a komoly tudományosság hazáját emlegetni s talán követni és mégis, mi más ott a viszony a „fővárosi“ és az u. n. „vidéki“ egyetemek élete és hivatása s mi más a mieinké közt akár a háború előtti idők, akár napjaink szomorú perspektívájában nézzük is. A kis Tübinga, Marburg vagy Rostock univerzitásainak épügy megvan a maguk sajátos hagyománya, miként a nagy germán művelődés árjában elfoglalt szerepe, amelyet mindegyik a legtudatosabb odaadással igyekszik betölteni. Tanári státusuk teljes és jól dotált, hallgatóságuk pedig, — még a szegényebb sorsuak is — ellátva a nyugodt önképzés mindazon feltételével, amely képessé teszi őket arra, hogy anyagi gondoktól menten, egyesegyedül a hivatásuknak éljenek. Ha számuk természetesen korlátozottabb mint Berlin, Lipcse vagy München egyetemeié, de egyuttal jóval homogénebb és rendszerint azokról a tájakról toborzódik össze, melyekre az ő Almamaterük napja szórja a maga termékenyítő fényét, melegét. — Valami olynemű kölcsönhatásról van ott szó, mint aminő a magyar protestáns főiskolák (Debrecen, Patak, Pápa stb. kollégiumai) és partikulái között uralkodott századokon átál. Mert ezeknek is megvolt a maguk nagyszerű hagyománya, sajátos szellemi levegője és perifériája, ahonnan tanítványaikat kapták s ahová később tanáraikat és papjaikat küldötték, miáltal iskola és vidéke olyan eltéphetetlen szálakkal fűződött egytűvé, mely növendékeik szellem-erkölcsi arculatán mondhatni késő aggkorukig föltetszett.

Am ez a nemes hagyomány újabban, körülbelül a kiegyezés óta, mintha vesztette volna varázsát. Régi, jobbára német (vagy holland) mintákat követő kollégiumaink, — sőt a nyomukba lépő tudományegyetemek is — egy kissé háttérbe szorúlni látszanak. Budapest—Páris lett a magyar glóbus közepe, mely szinte elnyeli a nemzeti élet minden eleven erejét, ami sem a forradalmak tanúságai után,

sem a jövő nagy feladatait illetőleg egyáltalán nem mondható nyereségnek. Hiszen nekünk a fajiságunk, kultúránk emelésére új és erőteljes vidéki gócpontokat kellene teremtenünk. Mentől többet és jól felszereltek, amelyek, a míg a főváros internacionális hatását ellensúlyoznák, ugyanakkor a nemzeti művelődés szélesebb medrű hullámverését lennének hívatra munkálni. Úgy látszik, hogy az ez irányú törekvéseknek, amelyeknek mi is több ízben adtunk kifejezést, mint föntebb említettem (L. a 100-ik lapon), meg lesz a kívánt eredménye.

Ami már a *hallgatók szorgalmát és előmenetelét* illeti, erről a karok egyhangú véleménye alapján elég kedvezően nyilatkozhatom, bár — és ezt nyíltan ki kell mondanom — a világháború előtti színvonalat sem készülségük mikéntjében, sem vizsgálataik eredményében még mindig nem sikerült utólnérniök. Azok a roppant erkölcsi és sociális válságok, melyek a magyar iskolaügyet szinte alapjaiban rázták meg, ifjúságunk lelkében is súlyos katharizsokat idéztek elő, melyek — végső hullámaikban — mi tagadás, mind máig éreztették hatásukat. Szerencsére, hogy ma már nem annyira világfelfogásuk szertelen kilengésében, mint inkább a nélkülözés és nyomor keltette sokféle küszködésükben.

A *hittudományi karon*: eredményesen vizsgázott vagy szigorlatozott 15 jelölt; kitüntetéssel kettő. A *jog- és államtudományi karon*: első alapvizsgálatot tett: 79, másodikat: 50, harmadikat: 46, szigorlatot: 106, akik közül kitüntetéses lett: 6. Az *orvostudományi karon*: a régi rendszerű I-ső szigorlatot letette: 19, az új rendszerűt: 90, a második szigorlatot: 39, a harmadikat: 35. Közülök kitüntetéssel állották meg helyüket: 10-en.

Viszont a *bölcsészettudományi karon*: alap-, szak- és paedagógiai vizsgálatot tett összesen: 27 jelölt, közülök kitüntetéssel: 5. Bölcsészettudományi szigorlatot pedig: 6, közülök hárman summa cum laude eredménnyel.

Mint kiváló szorgalmú és előmenetelű hallgatók tanulmányi segélyben vagy ösztöndíjban részesültek a hittudományi karon: 42, a jogtudományin: 49, az orvostudományin: 51, a bölcsészettudományin pedig: 55. Pályadíjat nyert azonkívül dolgozatával 10 egyetemi hallgató, névszerint: *Tukacs György* IV. é. h. h., *Váczy Dezső* III. é. h. h., *Kocsis Iván* II. é. h. h., *Eördögh Dezső* II. é. h. h. és *Sipos Károly* I. é. h. h. theológiai hallgatók és 5 orvos-növendék, u. m. *Kostyál László* V. é. o. h., *Róth Evelin Lili* IV. é. o. h., *Csák Judit* IV. é. o. h., *Demján József* IV. é. o. h. és *Ökrös Sándor* III. é. o. h. Ez utóbbiak jutalomdíját — megfelelő alap hiányában — tanáraik nagylelkű adománya tette lehetővé. A magyar nyelvészeti, illetőleg a történeti tudományokban tanúsított kiváló előmenetelével a Magyar Tudományos Akadémia könyvjutalmát érdemelték ki: *Kónya Sándor* és *Szabó Erzsébet*; mindketten IV-ed éves bölcsészettanhallgatók.

Örömmel kell egyuttal jelentenem, hogy a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium régóta érlelt gondolata, hogy a berlini, római,

szófiai és konstantinápolyi magyar intézetek és alapítványok mellett Bécsben is létesítsen egy rokon hivatású kollégiumot: a múlt iskolai év végén testet öltött. Az egykori magyar Gárda-palotában nyílt meg ez a nagyjelentőségű intézmény 1925 október 15-én s azóta egy sereg jeles ifjúnak teszi lehetővé nemcsak tanulmányaik magasabbrendű folytatását, hanem azt is, hogy a megnyílt titkos levéltárak, művészeti és muzeális gyűjtemények gazdag anyagába, klinikák és laboratóriumok napi munkáiba merülve: a magyar tudományt is értékes művekkel gyarapítsák. Nekünk mindjárt az első évben öt érdemes ifjút sikerült Bécsben elhelyeznünk, u. m. *iffj. Haendel Vilmos* végzett joghallgatót, *dr. Molnár Elek* belgyógyászati adjunktust, egyetemi magántanárt, *Árway Sándor* orvostanhallgatót, *Sümei János* és *Klein Gáspár* végzett bölcsészethallgatókat, akik odaadó buzgalmuk által mindnyájan becsületet szereztek ifjú egyetemünknek.

A már is tekintélyes összeget kitevő pályadíjak és alapítványok mellett másnemű segedelmek nyújtásáról is gondoskodott a magas minisztérium, csakhogy szegényebb sorsú hallgatóink megélhetését, tanulmányaik nyugodt folytatását amennyire lehet, biztosítsa. Így bizonyos óraszámú és sikeres kollokvium felmutatása mellett több, mint 300 hallgatót részesített fél vagy egész tandíjkedvezményben, ami, ha tekintetbe vesszük, hogy egy félévi tandíj összege az egymillió 2—300.000 koronát is meghaladja, igen jelentékeny segítségnek mondható. Ilyen segélyben részesült a *református hittudományi kar* 92 főnyi hallgatóságának csaknem fele. A *jog és államtudományi kar*énak több, mint egynegyede, az *orvos- és bölcsészettudományi kar*énak több, mint kétharmada; ami készpénzben kifejezve körülbelül 213,690.000 papirkoronát tesz ki. Ehhez járult még, a múlt évtől kezdve újabb rendelet alapján az *összes tisztviselői gyermekeket megillető fél tandíjkedvezmény*, amelynek egyetlen feltétele csupán annyi, hogy tanulmányi és fegyelmi kötelezettségeiknek legalább szabályszerűen megfeleljenek. Annyi és oly sok irányu kedvezmény, mely hazánk mai súlyos pénzügyi helyzetében a legnagyobb hálára kötelez a kultuszkormány nagylelkű támogatása iránt.

Egyre növekvő-alapítványaink nagyrésze is hallgatóságunk érdekeit van vagy lesz hivatva szolgálni, amelyek közül, — a hely kimélése végett — legyen szabad ez alkalommal csupán egy-kettőt felsorolnom. Így nemes *Szabolcs- és Biharvármegyék*, (Hajdúvármegyét messze megelőzve) újabb tőkével, újabb alapítványokat tettek az egyetemi Tisza-internátus javára. — Az előbbi négyszáz, az utóbbi háromszázezer koronás összeggel. *Hajduszovát* községe az egyetemünkhöz kötött nevelési segélyét egymillió koronára emelte. A *Borsod—Miskolci István gőzmalom r. t.* pedig ugyanily jellegű alapítványát három millióra. *Dr. Grósz Emil* budapesti egyetemi tanár ur, az általa létesített *Dr. Tóth Lajos-féle* alapítvány növelésére ismét háromszázezer koronát volt szíves küldeni. A *budapesti Tudománymentő Bizottság* pályadíjaink növelésére két milliót, az

egyetemi tudományos munka előmozdítására külön ötmilliót adományozott. *Sass Béla* theologiai kari kollegánk a b. e. szülei: *Sass Károly* és *Tökés Zsuzsánna* emlékére tett alapítványát újabb adománnyal egymillió koronára emelte. A *Vallás- és Köznevelésiügyi Miniszter Ur* említett segedelmein kívül még két ízben utalt ki szegénysorsú egyetemi hallgatók részére egymillió 275.000 koronát. *Debrecen szabad kir. város* nagyérdemű tanácsa viszont a *Thaly Kálmán*-féle ösztöndíj kamatait megkészszerelve, 1000 aranykoronában állapította meg, amelyet négy-négy 150 és 100 aranykoronás részletekben arra érdemes hallgatóink között azonnal ki is osztottunk. De még nagyobbyszerű megnyilatkozása volt a nemes tanács humánus érzületének (főként *Kun Béla* kollegánk, mint városi közgyűlési tag agitációjára) az a határozata, mely szerint a vigalmi adókból befolyt jövedelméből évenként 240 millió koronát adományoz kiváló és szegényebb sorsú egyetemi hallgatók ellátására. Ilyen alapítvánnyal — azt hiszem — ma egyetlen magyar egyetemi város univerzitása sem dicsekedhetik s el kell hogy némiassa még azok táborát is, akik minden nemesebb tettet fanyar kritikával szoktak kísérni, azt híven vagy azt mimelvén, mintha az örök gáncs joga fölérne a legszebb alkotások tényével. Sbár a *Rector Magnificus* már akkor tolmácsolta a polgármester úr előtt egyetemünk hálás köszönetét, mégis, legyen szabad e helyt is kifejezést adnom benső érzelmeinknek: istenáldását kérve a nemes város bölcs tanácsára, egyáltalán minden kegyes alapítványtevőnk és adományozóink életére, akik szegény ifjaink sorsán kívánva segíteni, ugyanakkor a magyar kultúra oltárát is maradandó értékű áldozatokkal gazdagították.

Internátusok, menzák.

Mindnyájunk előtt ismeretes, hogy bármely főiskola a maga jóhírnevét elsősorban jeles tanári karának s a szemináriumaiiban és laboratóriumaiiban végzett munka mikéntjének köszönheti, ahol a szellemi és anyagi erőforrások szinte minden föltétele megvan arra nézve, hogy a tanítás és tanulás lehető teljessége biztosíttassék. Ám ezek közé az erőforrások közé tartozik — s itt különösen a mi magyar viszonyainkra gondolok — a tanulóiifjúság existenciális helyzetének a biztosítása s annál inkább, mert hiszen a mi közép, (pláne tisztviselő) osztályunk gyermekei úgy sincsenek valami fényes anyagi készséggel útnak eresztve, ma pedig amikor kétszeresen többet kell küzdeniök: hamarabb dőlnek ki az élet országútján s nehezebben érik el a célt, mint egykor a világháború előtti nagy és boldog Magyarországon. Ilyen körülmények között rájuk nézve épp oly elsőrangú föltétel: *jó internátusok és mensa academicák létesítése*, mentől jobb és mentől célszerűbb berendezéssel, hol az önfentartási gondoktól menten egyesegyedül hivatásuknak és a könyveiknek éljenek. Ha ezt sem tudjuk biztosítani nekik, úgy minden ékes szó és hangos konferencia írott malaszt marad. Valóban azt kell hinnem, hogy ha mellettünk s talán rovásunkra a testvéregyetemek átlag nagyobb tanulólétszámot tudnak felmutatni, ezt

első sorban jól szervezett diákjóléti intézményeiknek köszönhetik. Nincs hát időnk a töprengésre s meddő kísérletezés helyett tegyünk meg a kormány és társadalom megnyerésével ezen a téren is minden lehető.

Jó szerencse, hogy ez irányban nem is kell valami új vagy ismeretlen dolog után kapkodnunk, csak jobban fölkarolni a már régóta működő *Tisza István-internátusunkat s a vele kapcsolatos Mensa academicát*, mely utóbbi egy nagy emberbarát, dr. Gárdos János bécsi orvos alapítványából még a háború folyamán (1915.) létesült s eleinte bizony szűkös keretek között, többször magán vállalkozók kezén tengődve foglalta el mai helyét a Simonyi-úton fekvő „Tanítók házában“, hol tiszta, világos lakószobáival és ebédlőivel az ifjúságnak igényeit teljes mértékben kielégíti. Van már saját asztali felszerelése s egy igen jó hozadékú veteményes kertje, úgy, hogy hallgatóságunk minden üzemi zavar nélkül fogyaszthatja el ízletes ebédjét és vacsoráját, melyet csekély díjért, kellő adagokban tud nyújtani neki a Mensa körültekintő vezetősége. S míg egy más helyi intézmény anyagi bajok miatt többször volt kénytelen kapuit bezárni, addig a mi Mensánk a kultuszkormány 149.107.000 korona, a svéd vörös kereszt és néhány svéd nagykereskedő több mint 86,000.000 koronás támogatásával egyre növekvő sikerrel dolgozott. Abonánsainak száma a havi 230-at is meghaladta s bár díjtételeit — a mai piaci árak hullámozása miatt olykor változtatni volt kénytelen — átlag a teljes díjasoknál sem emelte többre havi 340.000 koronánál. A kedvezményeseké meg a 170.000 koronát sem ütötte meg. Sőt volt a vezetőségnek gondja arra is, hogy a vizsgálati idők közeledtével az erősebb szellemi munkát végző ifjak számára még bővebb és táplálóbb ételeket juttasson. Az év folyamán kiadtak mintegy 21.192 adag ebédet s 21.046 adag vacsorát. Ezen kívül a Tisza-internátus lakói részére naponként átlag 70 reggelit. — Az *internátusban* viszont 10 Eötvös-alapi, 20 intézeti féldíjas s 40 kedvezményes lakóhely volt fönntartva. A féldíjas lakások havi ára legmagasabb tételben is csak 42.000 koronára, a kedvezményeseké meg 85.000 koronára rugott.

A két intézmény (mensa és internátus) jótévői közül, mivel a legnagyobbakat már föntebb felsoroltam, hálával kell még megemlítenem *Dr. Leffler Béla* bölcsészeti magántanár urat, aki mint svédországi követségünk tagja — odakint végzett gyűjtésével — különösen buzgó támogatásban részesítette Mensánkat. Aztán *Gödény Ferenc* hajdumegyei földbirtokost és özv. *Steinfeld Istvánné* úrasszonyt, akik nagymennyiségű nyerstermények és gyakori pénzadományaik által könnyítették meg a vezetők munkáját s édesítették meg a nagy ünnepekre is itt maradt szegényebb sorsú, derék ifjaink magányos falatját. Végül hadd tolmácsoljam hálás köszönetemet a Mensa Academica lelkes tisztikarának, elsősorban *Dr. Láng Nándor* elnök, *Csánky Benjamin* alelnök uraknak és fáradhatatlan, derék gondnokának *Kölönte Gézának*, valamint a pénztárosnőnek, *dr. Bartsch Jenőné*, szül. Fehér Erzsébet úrasszony-

nak. Láng kollégánk immár tíz év óta áll e nagyfontosságú intézmény élén, amelyet annak idején ő alapozott meg, s ő tett életképessé boldog emlékezetű és nagyműveltségű hitvesével, sz. Nadler Marietta úrasszonnyal együtt... Amióta pedig családi tűzhelye kihűlt, a mensa lett, mondhatni második otthonává s szíve melegét csaknem egészen az ideszorult ifjak támogatásának szenteli. Az ő körültekintő buzgalmának tulajdonítható az is, hogy diákasztalunk a legválságosabb napokat fennakadás nélkül élte át s nemcsak, hogy biztosítani tudta üzemét, hanem a benső rend, fegyelem és ellátás tekintetében valóban viruló intézménnyé emelkedett.

Szintén a Tanítói Árvaház egyik pavillonjában nyílt meg 1925 február havában Dr. Kenézy Gyula orvos-professzor gondos irányítása mellett az orvosjelöltek igényeit szolgáló *Orvosi internátus* és a vele kapcsolatos *Mensa Medica*. Az alábbi mintegy 30 orvostanhallgatónak tudott az év folyamán megfelelő szállást biztosítani, ezek közül is 20% egészen ingyenes, 40% pedig féldíjfizető volt. Sőt a teljes díjasok sem fizettek havi 6 aranykoronánál magasabb összeget. Bár az intézmény minden külső támogatás híján eleinte — bizony — sok bajjal küzdött, de amint a hallgatók tanulmányi statisztikája mutatja, kedvező ellátás mellett, — erkölcsi tekintetben is tisztes missziót volt hivatva a maga körében teljesíteni. Mensájukat, a *Mensa Medicát* már a „Diáknymor enyhítő Akció“ áldozatkészsége szerelte föl s benne, — ami különösen elismerésre méltó — maguk a szegénysorsú, menekült ifjak teljesítettek fölváltva asztali szolgálatot s úgy látszik, olyan jól, hogy alumnusaik számát egy félév alatt 30-ról 132-re emelték. A harmadik internátus, mely hallgatóink sorsán szintén jelentékenyen könnyített: a *Református Kollégium* régi bennlakása volt, hol 162 egyetemi ifjú kapott — felekezeti különbség nélkül — lakást és ételmezést, s közülök még azon kívül 84 részesült ilyes vagy amolyas alkalmi segélyben. Ezekhez járult még a *Baltházár püspökféle amerikai alap*, mely mintegy 29 millió korona segélyt osztott ki — szintén felekezeti különbség nélkül — szegény és arra érdemes hallgatóink között. Csupán bentlakást kapott, de fűtéssel, világítással és kiszolgálással egyetemben 8 jogtudományi hallgató az *Országos Bírói és Ügyészi Egyesület* jóvoltából előbb havi 125, majd 150, később havi 220.000 koronáért. Étkezni azonban mivel ezt a fönntartó-testület egyelőre adni nem tudott, jobbra a Mensa Academicára jártak ki ott lakó ifjaink.

A fölsorolt intézményeken kívül, hol a *Diákbetegsegélyző alap*, hol másnemű alapok nyújtottak kisebb-nagyobb segélyt a gyógyításra szorult egyetemi hallgatóknak. Legyen szabad azért úgy nekik, valamint az Orvosprofesszor kollégáknak mindig készséges támogatásukért, *Mihalovits Jenő* helybeli gyógyszerész úrnak pedig az olcsón kiszolgáltatótt gyógyszerekért e helyt mondani szívből jövő, meleg köszönetet.

A nehéz idők — bizony, ebben az évben is — sokféle gondot, aggodalmat okoztak az Egyetem kormányzatának. Anyagi csapások

mellett nem kimélték legszentebb erkölcsi és szellemi értékeinket sem, de a szeretet és a jövőbe vetett hit sem tett talán soha annyi szép csodát, mint ez alatt a pár nyugodt, konszolidáló év alatt, amikor végre fölcusdva, először mertünk hittel széttekinteni a romok fölött. S ha minden könnyet letörölni, ha minden sebet begyógyítani még sem állt módunkban, de legalább hazánk reménységét, az ifjúságot át tudtuk menteni a szakadékokon. Át: hogy a bizalmát önmagában, hitét egy boldogabb magyar jövőben el ne veszítse, s hogy ezernyi megpróbáltatás között se feledje soha, hogy a tiszta hon-szerelem legmagasabb fokmérője mindig a komoly munka és a megalkuvást nem ismerő kötelességtudás érzete marad! Ennél becsesebb útravalót most igazán nem adhattunk volna nekik.

Az egyetemi kör.

Hallgatóságunk jelentékeny része az immár 10 éves múlta visszatekintő „Egyetemi körben” talált meleg és barátságos otthonra, ahol bő alkalmat nyílt nemesebb szórakozás mellett szépirodalmi és tudományos önképzésre, valamint szociális működésre egyaránt. A legkülömbözőbb jellegű vitaüléseikkel és vidám matinéikkel, itthon és a vidéken rendezett előadásaikkal a nagy közönség osztatlan tetszését érdemelték ki s egyáltalán a kollégialis szellem fejlesztésére igen jótékony befolyást gyakoroltak. Járattak 25 különböző irányú és nyelvű szak- és szépirodalmi folyóiratot, gyarapították vagy 60 értékes művel könyvtárukat. Kár, hogy „Az Egyetem” cím alatt tervezett lapjuk kellő anyagi fedezet hiányában ebben az évben nem volt megindítható.

Az egyetemi kör inkább szellemi és szociális jellegű munkásságát jól egészítették ki a jogi, orvosi és bölcsészeti hallgatók körében alakult *Verböczy, Csaba* és *Árpád* nevet viselő bajtársi egyesületek, amelyek erősen fegyelmezett, modern szervezetükkel, saját szavaikat idézve „arra törekedtek, hogy tagjaikat öntudatos, nemes és katonás szellemben neveljék, bennük a keresztyén magyar szellemet megerősítsék, tanulmányi téren fokozott munkásságot fejtsenek ki, hogy végső céljukat, a szabad, művelt, keresztyén Nagymagyarországot mentől hamarabb visszaállíthassák.” E célból koronként több dísztáborozást, rendes és rendkívüli ülést tartottak, szegényebb sorsú társaikat tőlük telhető módon támogatták. S bár segítséget az állam vagy társadalom részéről alig-alig kaptak, egyesületenként egy-egy kis könyvtárt is sikerült nekik összeállítaniok, sőt legagilisabb alakulatuk: az orvoskari „Csaba” még olcsó nyaralást is tudott tagjainak kieszközölni — a parádi állami pompás gyógyfürdőben.

D. E. A. C.

Tisztán az ifjúság testi nevelését célozta a „Debreceni Egyetemi Atlétikai Club” vagy megszokott rövidítéssel az u. n. DEAC,

mely *Darkó Jenő* egyetemi tanár buzgó vezetésével mindent elkövetett, hogy programjához híven sportbeli eredményeit megjavítsa; vezető szerepét, melyet a hazai rokon intézmények sorában az 1919—1921. években elfoglalt, mindvégig megtartsa, hogy a sport minden ágának művelésére mentől több szakosztályt létesítsen, végül, hogy „nagyerdei pályáját“ mentől előbb fölépíthesse és igazán központi jellegűvé avassa. Törekvése azonban, melyet az egyetemi tanács is szíves készsággel támogatott, az ígért állami segély híján mind máig pium desiderium maradt. Sajna, hogy pályaterük csak félig-meddig kiépített pálya, a felszerelésük is meglehetősen korlátozott mérvű maradt, ám eddigi sikereik és az ifjúságra gyakorolt hatásuk mindenkép elismerésre méltók s *Hadházy Dezső* vezető tanár urat, Rencz, Pataki, Benkő és Vadász egyetemi hallgatókat, mint az úgy leglelkesebb ifjúsági vezéreit e helyen is jól esik kiemelnem.

A Népszerű Főiskola.

Miként a legtöbb külföldi egyetem, nem csupán a tudomány művelését és tanítását, hanem annak bizonyos formák között való népszerűsítését is feladatának ismeri: mindig a mi egyetemünk is azon volt, hogy a maga „Népszerű Főiskolai Tanfolyamát“ (University Extension) minden módon tovább fejlessze s általa a tudomány újabb eredményeit a nagyközönség számára mentől szélesebb körben hozzáférhetővé tegye. Így történt, hogy már az őszi ciklus programján, melyet 1924 októberétől december 20-ig rendeztünk, Illyefalvy Vitéz Géza, Verzár Frigyes, Pap Károly, Hankiss János, Alföldi András, Zsigmond Ferenc, Ambrus Matild, Oláh Gábor, Hoffer András, Héger Flóris és Budapestről Vikár Béla vendég, előadásában a jog- és orvostudomány, a hazai és külföldi irodalmak, valamint a régiségtan és földrajz legérdekesebb fejezetei találtak lelkes és avatott tolmácsolókra. Mindez nagyon csekély belépő díjak, vagy bérleti jegyek mellett is igen szép anyagi sikerrel járt úgy, hogy Népszerű Főiskolánk már ebben az évben megvethette alapját a demonstrációkhoz szükséges segédeszközök gyűjteményének. De mindennél fontosabb volt ránk nézve a kivívott erkölcsi siker, városunk művelt közönségének egyre fokozódó érdeklődése, mely előadó terveinket, (rendszerint a református kollégium dísztermét) mindig hűségesen megtöltötte s odaadó figyelmével a legjobb erőforrásává vált előadóink nem lankadó munkakedvének.

Különben új alapszabályaink értelmében Főiskolánk rendező bizottságának tisztikarát is újjá kellett alakítanunk. *Elnök lett* az University Extension gondolatának nálunk egyik legrégebb propagátora: *Darkó Jenő* egyetemi tanár, *belső tagjai*: Pap Károly, Milleker Rezső, Tankó Béla, Orsós Ferenc, Verzár Frigyes, Kun József és Kun Béla egyetemi tanárok, *külső tagjai*: Baltazár Dezső ref. püspök, Lindenberger János prépost-plebánus, Ady Lajos tankerületi főigazgató, Csűrös Ferenc kultúratanácsos. *Titkára* pedig: Hankiss János egyetemi ny. rk. tanár. Valamennyiök buzgó, nem

egyszer igen fáradságos munkájáért legyen szabad itt is hálás köszönetemet nyilvánítanom.

Az egyetemi könyvtár.

Egyetemünk szellemi életének legfőbb kincsesháza, az egyetemi könyvtár igen mérsékelt állami dotáció mellett ma is abban a helyiségben, (a Simonffy-utcai városi bérház II. emeletén) szolgálta tudományos szükségleteinket, ahová azt 1917-ben „csak átmenetileg, egy-két évre” helyezte volt a magas minisztérium. Azóta hiában sürgettük a központi egyetemmel kapcsolatos felépítését, vagy legalább az építés megkezdését, a már ismert okoknál fogva, sajna, ebben az évben sem mehettünk előre. De amit a helyiség dolgában nélkülöznünk kellett, pótoltuk részben a beszerzések, valamint a könyvtár adminisztratív életének harmonikusabb fejlesztése körül. Az igazgatói teendőket tanácsunk 1924 május havi határozata alapján Dr. Szabó György, mint legidősebb könyvtárőr látta el, 1925 február derekától pedig *Medveczky Károly dr.*, az ujonnan kinevezett könyvtárőr, akit a helybeli állami főreáliskola tanári székéből helyezett oda a magas minisztérium.

Mint évi rendszeres átalányt kaptunk	
az 1924—25. tanév folyamán	9,996.000 koronát,
a hallgatóktól beszedett illeték címén	22,800.000 koronát,
a külföldi folyóiratok pótlására	<u>24,497.000 koronát,</u>
összesen :	57,293.000 koronát.

Könyvvállományunk gyarapodott 1925. július 18-áig	
vásárlás után	90 kötet
csere után	264 „
ajándékozás révén	<u>250 „</u>
összesen	604 kötet.

A külföldi folyóiratokat, mint eddigelé, most is az „Országos Bibliográfiai és Könyvforgalmi Központ” után szereztük be, de f. évi március 7-ike óta — egy újabb miniszteri rendelet értelmében — könyvkereskedői uton is.

A rendes, hattagú személyzetén kívül nagyobb munkaerőt vett igénybe a könyvtár régibb és újabb szerzeményeinek beszámozása és szakbeosztása. Hiszen csak a Magyar Tudományos Akadémiának most szerzett kiadványai 54 folyóméter polcot töltöttek meg, emellett kb. 2573 műnek, kb. 6000 kötetből álló földolgozása is befejezést nyert. Míg az újonnan szerzett anyagnak szétosztása, illetve cédula-katalogusának szákszámokkal való ellátása folyamatban van.

Nagyobb magán könyvtárbeli szerzeményünk az idén: a néhai *Pecz Vilmos* budapesti egyetemi tanár becses könyvtári hagyatéka volt, amelynek jelentékenyebb részét már 1917-ben megszereztük, kisebb, szintén classica-philologiai jellegű felét azonban a kultusz-kormány, a Tudománymentő Egyesület és néhány lelkes bölcsészet-

kari professzor támogatásával, (mintegy 25 millió korona értékben) csak a nyár folyamán sikerült elhelyezni könyvtárunkban.

Mindent összevéve, ma mintegy 21.000 mű, 29.286 kötetben van egyetemi könyvtárunk birtokában, mely az átélt nehéz időkhöz s államkormányunk szűkös támogatásához mértén elég tekintélyesnek mondható és sem érték, sem mennyiség dolgában nem áll hátrább a testvér kolozsvár-szegedi és pozsony-pécsi egyetemek hasonló intézményeinél, amelyek a nagy meneküléskor mindent veszítve, szintén a semmiből teremtettek a professzorok és jótévők fáradozása árán újabb könyvtári alapot. — Itt kell még megemlítenem az ez évben valamivel magasabb dotációval működő theologai, jogi és bölcsészeti szemináriumoknak, valamint az orvostudományi tanszékek külön szakkönyvtárait, mely utóbbiak közül különösen a belgyógyászati klinikának *Jendrassik-féle könyvtára* úgy benső érték, mint művészi kivitelű polcai tekintetében bármelyik külföldi egyetemnek is díszére válnék. Viszont a bölcsészeti karon Huss Richárd kollegánk létesített egy igen figyelemreméltó térkép-gyűjteményt az erdélyi szász nyelvjárásokról, Láng Nándor prof. pedig az antik (görög-római) képzőművészet fejlődését feltüntetett pompás szín- és fénynyomat-kollekciót. Hogy mind a két gyűjtemény, mely a nevezett tanár urak több évi fáradozásának eredménye, mily nagy segítségére van hallgatóinknak filológiai tanulmányai közben, e helyt nem szükség tüzetesebben méltatnom.

Ünnepeink.

Derűsebb vagy borúsabb jellegű ünnepeink közül legyen szabad felemlítenem mindenekelőtt azokat, amelyek egyetemünk halhatatlan névadójának, *Gróf Tisza Istvánnak* emlékével állanak kapcsolatban. Az ő tanításait felidézni, nemzetregeneráló kultuszát mentől szélesebb körben terjeszteni: rectori munkásságom egyik legfőbb törekvése volt. Hiszen a pártpolitikai szenvedelmek kódén túl, van-e még köztünk valaki, aki ne egy magasabb történeti perspektívában látná az ő megdicsőült alakját, szent és tiszta honszerelmét, mely tragikai végzete útjain immár a Zrinyiek és Széchenyiek oldalára emelte. Ezért keressük és hívjuk őt mindig, valahányszor erre alkalom nyílik, hogy föllobbantsuk emlékezetére az áldozat tűzét, hiszen az ő megértése s a mi feléje való közeledésünk már magában, nemzeti megjobbulásunk biztató jele.

1924 szeptember 21-én zajlott le az első efféle ünnepély a volt debreceni 2-es huszárok régi laktanyájában, a Vilmos kaszárnyában, ahol az elesett hősök emlékoszlopán kívül a „nagy ezredes” relikviáiból rögtönzött muzeumot is ekkor avatta fel a hű bajtársak buzgó serege. Az ünnepélyre, amelyen József Ferenc kir. herceg úr, Rakovszky Iván belügyminiszter és vitéz Nagy Pál báró tábornok, a honvédség főparancsnoka is megjelentek: mi is meghívattunk s Haendel Vilmos kartársammal együtt tolmácsoltuk egyetemünk őszinte hódolatát.

Hasonlóképpen részt vettünk Vargha Zsigmond theologiai dékán társaságában az október 31-én, *Geszten tartott gyászinnepélyen*, amely ma már — mondhatnók — országos zarándokúttá vált, s a rá mindenünnen özönlő hatóságok, testületek és magánosok koszorúi csaknem elárasztották az egyre népesedő, komor sírboltot. Fájdalom, hogy rá pár hónap múlva, 1925 március 19-én már megint oda kellett sietnem, hogy a nagy martirhoz mindenben méltó özvegyét, a *fennköltlelkű Nagyasszonyt* kísérjük ki utolsó útjára, férje mellé. Amíg élt, egyetemi tanácsunk nevében a mély tiszteletadás minden jelével igyekeztünk őt körülvenni. A karácsonyi ünnepek és ujév alkalmával meleg üdvözetünkkel köszöntöttem, egyetemünk összes eddigi kiadványait számára megküldöttem, amelyeket már-már kialvó szemvilággal is buzgón lapozott végig s a geszti szép, platános parkot ábrázoló kártyáin köszönetet meg. Ma emlékének viasszagzó fényét csak tragikai meghatottsággal lehet szemlélni. Leány-korában az ország egyik legszebbik virága, viruló hitvesként meg egyik legboldogabb asszonya volt, akit nagy szívjósága és ragyogó szelleme, kormányzásra termett energiája és honleányi erényei mihamar a nagy magyar asszonyok sorába emeltek. Hogy aztán lassanként mindent elvesztve, amit szeretett, maga legyen a fájdalom megtestesült Niobe-képe. De amely nemesen egyszerű tudott maradni a boldogság napjaiban, épp olyan hőiesen viselte sorsát az emésztő bánat óráiban. Nevét halhatatlan férjével együtt mindig hálásan fogjuk emlegetni. Legyen áldott emlékezete!

Tisza István születésének 64-ik évfordulóján, április 22-én a budapesti „Nemzeti Társaskör“ rendezett a Hungária szálló termeiben — mint minden évben — fényes emlékünnepet, amelyen az egyetem képviselőjében és mint a kör vidéki tagjai, mi is megjelentünk Barabási Kun József jogkari dékánnal, a Tisza-kultusz e régi és nemes chauvinjével, akinek indítványára határozta el egyetemi tanácsunk; hogy az eddigi évmegnyitókön tartott röpke invocációk helyett ezentúl a nagy férfiú születésnapján fog áldozni az ő soha nem halványuló emlékezetének. Első ilyenmő ünnepünket, mivel ápr. 22-én Pesten voltunk, a „Tisza István Tudományos Társaság“ közgyűlése alkalmával, május 3-án tartottuk meg. Az ülés gazdag műsorából e helyütt csupán annyit, hogy Tisza államférfiúi egyéniségét e sorok írója méltatta, aki egyuttal a rectori fogadó-szoba számára készített Benczur-féle portralt művészi másolatát is ekkor avatta föl. Ugyanekkor egy másik értékes reliefet, amelyet a „Magyar Alföldi Társaság“ nagyérdemű elnöke, Gróf Zichy János úr volt szíves a társaság ajándékakép egyetemünknek megküldeni.

Egyetemünk többi ünnepéről, ünnepi képviselőtéről, vagy köszöntéseiről, mivel másutt úgyis részletesen beszámolunk róla, legyen szabad most csak röviden szólanom.

1924 szeptember 11-én a szomszéd Nyiregyháza ülte meg városi örökváltságának százéves fordulóját, amely nagyszabású ünnepen Pokoly József theologiai prodékán; városunk vitézi telket

nyert hős katonáinak hálaadó istentiszteletén és közgyűlésén (szept. 14.) a rector és a karok dékánjai; szeptember 22-én a kecskeméti orsz. református jogakadémia megnyitóján Kováts Andor jogi professzor; október 19-én a Bírák és Ügyészek országos gyűlésén, december 20-án a királyi táblák alapításának 200 éves jubileumán a rector és a karok dékánjai; november 11-én: Csanád, Arad, Torontál vármegyék Tisza István arcképét leleplező ünnepén Szabó Dezső bölcsészeti dékán; Debrecen szab. kir. város 1925 január 18-i, az elszakadt kincses Komáromnak meg január 22-i Jókai-ünnepén, valamint a nagykőrösi Arany János Társaság 1925 márc. 22-én tartott alakuló-ülésén szintén a rector magnificus; a Magyar Földrajzi Társaság fennállásának 75-ik évét ünneplő ülésén (1925 május 14.) pedig Milleker Rezső bölcsészeti tanár voltak szívesek képviselni egyetemünket.

Levélben köszöntöttük József kir. herceg úr Öfenségét kedves fiának, József Ferenc kir. herceg úrnak lakodalmi ünnepe alkalmából, amelyet Öfenségeik saját kezűleg írt, meleghangú sorokkal köszöntek meg. Levélben: az északamerikai clevelandi „Western Reserve” egyetemet orvosi fakultásának felavatása, az új milánói egyetemet megnyitása, a budapesti Országos Zeneakadémiát fennállásának félszázados jubileuma alkalmából.

Hasonlóképen levélben üdvözlöttük *Berzeviczy Albert* Öexcellenciáját a Magyar Tudományos Akadémia elnökét, írói pályájának 50 éves, *Rákosi Jenőt*, a magyar nemzeti érzés és gondolat e nagy fátylavívőjét, a legnagyobb magyar publicisták egyikét, születése 80-ik évfordulóján. Aztán *Korb Flóris* műegyetemi ny. r. tanár urat, egyetemi épületeink geniális tervezőjét abból az alkalomból, hogy művét, mint a magyar építőművészet egyik legújabb remekét, a Greguss-féle pályadíjjal tüntette ki a Kisfaludy Társaság.

Külön, lélekemelő ünneppel áldoztunk — 1924 nov. 18-án — *annak a 40 theologus diák emlékének*, akik törvényadta jogaikkal nem élve, mindjárt a háború elején hadba vonultak (lásd bővebben a 73—82. lapokon). Viszont az egyetemi évzáró keretében (1925 máj. 29.) születése századik évfordulója alkalmából — *Jókainak* világirodalmi nagyságát e sorok írója vázolta, különösen azokat a kapcsolatokat óhajtván kiemelni, amelyek őt Debrecen vidékéhez és népéhez fűzték s regényköltészetének soká, annyi ragyogó fejezetét sugallták. (Lásd bővebben 45—46. lapokat.) De ugyanekkor avattuk fel a kollégiumi díszterem falán *egyetemünk összes hősi halált halt hallgatóinak* emléktábláját is, mely előtt a rector magnificus ismertette röviden a mű létrejöttének történetét, míg a megdicsőültek érdemeit a magyar mult gazdag alluzióival Rugonfalvi Kiss István bölcsészeti tanár úr volt szíves kegyeletes szavakkal méltatni. (Lásd bővebben a 73—82. lapokat.)

Végre utolsó ünnepünket — június 6-án — a mártir sorsot élt nagy magyar pedagógus, *Apáczai Cseri János emlékezetének* szenteltük. Törekvéseit és hatását a rector, tanítói pályáját pedig

Mitrovics Gyula kartársunk fejtegették fentebb (lásd 83—94. lapokat) között beszédeik keretében.

Még csupán egy-két, egyetemünket ért megtisztelő látogatásról kell röviden megemlékezniem.

1924 október 16-án és 17-én vagy 30 lengyel diák, jobbára geológusok, férfiak és nők vegyest, érkeztek hozzánk Bécs felől *Szavljeczky Ljubomir* krakkói egyetemi tanár vezetése alatt, hogy városunkat, környékét, különösen a Hortobágyot alaposan megtekinthessék. Szerény viszonyainkhoz képest is megfelelő szállást és étkezést tudtunk biztosítani számukra a Tisza-Internátusban és a Mensa Academicán, ahol az ismerkedő vacsorára az egyes karok tanárai közül is többen megjelentek. Azt hisszük, kellemes benyomásokkal távoztak tőlünk lengyel testvéreink, akikkel a népi rokonszenv és politikai érdekközösség annyi nagybecsű szála fűzött össze bennünket századokon át, de akik ma, állami feltámadásuk idején — sine nobis, contra nos — mégis új vizeken látszanak evezni.

1924 november 5-én és 6-án tüntette ki magas látogatásával városunkat a *Kormányzó úr Öfömméltósága* s programja során az egyetemi klinikai telepet is megtekintette. Résztvett a gyermek-klinika ünnepélyes felavatásán s távoztakor a kultuszminiszter úrral együtt teljes elismerésének adott kifejezést a gondos kórházi berendezés és ifju egyetemünk fokozatos fejlődése felett. December 7-én és 8-án meg a maholnap 80 éves *gróf Apponyi Albert* Öexcellenciáját köszönthettük körünkben, aki a „Magyar Külügyi Társaság” propaganda-ülése kapcsán, mint annak lelke és elnöke jött el hozzánk, amint magát kifejezte, „a régen látott, de mindig kedves Debrecenbe”. Ékesszólásával és bölcs fajszeretettől izzó tanításaival úgy a díszülésen, mint magántermészetű összejöveteleinken mindig magával ragadta közönségét. Itt léte második napján megtekintette az öreg kollégiumot, annak híres könyvtárát, reliquiáit, később rectori hivatalunkat, hol az egyetemi tanács és a professzorok élén — a rector üdvözölte. A díszteremben pedig a kollégiumi kántus kedveskedett neki néhány szép Csokonai-nótával, amelyeket távozóban mind-mind meghatva köszönt meg.

1925 február 11-én *Eversole úr*, az északamerikai Rockefeller alap igazgatója látogatta meg klinikáinkat és a rector magnificust, 1925 január 15-én meg a Jogászbál alkalmából, mint annak fővédnökét, *József Ferenc kir. herceg urat*, július 1-én pedig az itt tartott Országos Atlétikai versenyeken *Albrecht kir. herceg urat* volt szerencsénk fogadni körünkben. Az ifju fenségek szintén megnyerő közvetlenséggel érdeklődtek egyetemünk élete, sorsa és fejlődése iránt. Sőt Albrecht kir. herceg úr kérésünkre még a nagyerdei atlétikai pályára is kegyes volt kifáradni. — Szakértő szemmel járta be annak minden zeg-zugát, sajnálta elmaradott állapotát, s távozóban különös nyomatékkal ígérte, hogy a pálya sürgős kiépítése ügyében minden tőle telhetőt el fog követni. Jól esik hinnünk, hogy az Ő magas támogatásának meg is lesz a kívánt eredménye

s ezt az ifjúságunk életében oly rendkívüli szerepet játszó, fontos intézményt végre valahára átadhatjuk a maga rendeltetésének.

Tekintetes Egyetemi Közgyűlés!

Ime itt áll főbb vonásokban egyetemünk mult évi életének elég mozgalmas képe, amelynek teljességéből talán csak egy mozzanatot: *a sub auspiciis doktoravatus* főlemelő ünnepe hiányzott. Részemről ez irányban is megtettem minden lehetőt: az arra érdemes ifjakat ideje korán buzdítottam, ügyük kedvező kimenetele érdekében a szokásos lépéseket megtettem. Sajnos, hogy nem annyira rajtunk, mint inkább a viszonyokban rejlő okok miatt, kérésünk a mult iskolai év folyamán nem nyert teljesedést. De részben pótolta ezt is annak a két *honoris causa promotionak* előkészítése, amelynek koszorúival két jeles külföldi barátunkat: *Irlet Károly* berni református lelkészt és *Vredenburch Vilmos* báró urat, a hollandi legfelsőbb állami számvevőség elnökét kívántuk gyermekeink svájci, illetve hollandi nyaraltatása körül szerzett érdemeikért meg tisztelni. Nagytiszteletű *Irlet* urat, mint kiváló teológust a református hittudományi kar, míg *Vredenburch* báró Önágyemlétségát, e nagyműveltségű főurat és gyermekbarátot a bölcsészet, nyelv- és történettudományi kar sietett egyhangú határozatával disz-doktorai sorába iktatni. Fölterjesztésünket „mintegy magasabb állami érdek sugallatát“, kultuskormányunk a legmelegebben támogatta, a Kormányzó Úr pedig rövid pár nap alatt, már június hó derekán megerősítette. Mégis, nehogy a tanév vége a fölavatás tervezett fényét valamiképp befolyásolja, egyetemi tanácsunk hozzájárulásával *a már teljesen előkészített ügyet aktáival együtt a jövő iskolai évre utaltam.*

És most a búcsú pillanatában, amint egy hosszú hivatali év munkásságán végig tekintek, nyugodt lélekkel elmondhatom, hogy mindazt, amit annakidején mint egy ideális programot magam elé tűztem: nemes odaadással igyekeztem megvalósítani. Tudom, hogy mindez csak részben sikerült, de érette legalább mindent megtettem, ami az én helyzetemben megtehető volt. Fáradtságunk igazi jutalmát — ahogy a nagy Eötvös mondja valahol — úgysem az elért eredmények, hanem mindig az a meggyőződés adja meg, hogy kötelességeinket hiven teljesítettük. Hiven és önzetlenül, ha kell a siker reménye nélkül is. De vigasztalni fog valami más, egy föllemelő érzés, hogy úgy elveimben, mint tetteimben mindig alkotmányos szempontok vezettek, hogy jogtalanságot soha senkivel el nem követtem, keserőséget tudtommal senkinek nem okoztam, de rajta voltam, hogy segítségére legyek mindenkinek, aki hozzám fordult és ha azt a köz sérelme nélkül tehettem.

Ilyenmő törekvések közepette az év minden fáradalma mellett is mint egy szép álm suhant el felettem, amelynek sikereit és emlékeit még becsesebbé teszi előttem az a körülmény, hogy rájuk két jubileumi évforduló hintette és hinti ma is ünnepi fényét s melegét. A tanév hajnalán ugyanis egyetemünk második decenniumát

köszöntöttük, a második félév elején meg „a magyar reform kor“ eljövételének százados évfordulójára kondúltak meg a debreceni Nagytemplom harangjai. Ha külön ünnepet nem szenteltünk is nekik, de ünnepi hangulatuk eltöltötte mindnyájunk szívét, ihlette és irányította tanítói munkásságunkat. Hiszen, ha volt valaha kor, amely nagy tettekre hevített és nemzet, amely korát megértve, Kölcseyként: „a sors ellenére“ is ki tudta vívni a maga jövődjét, az bizonyára ez a fényes évszázad negyed s benne a Széchenyiek és Kossuthok dicső nemzedéke volt. Ez magyarázza már, hogy pár évtized alatt századok mulasztását pótolva olyan renaissancet tudott teremteni, amelyhez fogható politikai és művelődési megújodáson Szent István óta nem ment át nemzetünk. Rajtuk merengve engem is „fölver az elmúlt szép tetteknek gondja“ s mintegy látomásokban látom körénk gyülekezni e nemzettevő nagyok egész szellem-seregét: államférfiainkat, akik ezt a hanyatló hazát újra megalapították, hőseinket, akik azt megvédelmezték, vértanuinkat és szentjeinket, akik megváltották és költőinket, akik annyiszor megdicsőítették. Megjelentek és itt vannak most is, hogy ne csak elménkbe, hanem szívünkbe is fogadjuk őket. Ők szólnak hozzánk ez új iskolai év elején . . . Nemes tanuló ifjúság! hogyha élni, virúlni akarunk még nemzetül: őket kövessük, akiknek példája és tanításai minden időre kitűzték boldogulásunk egyedül üdvözítő programját . . .

E hittől áthatva hagyom el a széket, Mélyen tisztelt közönség s e jegyben nyújtom át e láncokat Önnek, Rector Magnifice, oly tisztán és mocsoktalanul, amint azokat egykor elődömtől átvettem. Vegye, őrizze és viselje Ön is Isten segédelmével egyetemünk és az egyetemes magyar kultúra javára!

0^a

DEBRECENI EGYETEMI KÖNYVTÁR
1913/1085 gyarapodási naplósám.